

MÜASİR CƏMİYYƏTDƏ İNFORMATİKA ELMİNİN ZƏRURİLİYİ

VƏFA HƏSƏN QIZI MUSTAFA

Bakı Dövlət Universitetinin Qazax Filiali
mustafavefa5@gmail.com

Bəşəriyyət tarixində bir neçə dəfə informasiya sahəsində elə inqilabi dəyişikliklər baş verdi ki, onları informasiya inqilabı adlandırmaq olar.

İlk informasiya inqilabı sivilizasiyanın inkişafında nəhəng bir sıçrayışa səbəb olan yazı ixtirası ilə əlaqədardır. Bunun əsasında bilik toplamaq və sonrakı nəsillərə ötürmək mümkün oldu. İnformatika baxımından bu, məlumat toplama vasitələrinin və metodlarının ortaya çıxması kimi qiymətləndirilə bilər.

İnsan cəmiyyəti inkişaf etdikcə maddənin, sonra enerjinin və nəhayət informasiyanın mənimsənilməsi mərhələlərini keçdi. Bəşər tarixinin başlanğıcından məlumatların ötürülməsi və saxlanması zərurəti yarandı.

Məlumat ötürmək üçün əvvəlcə işarə dilindən, sonra insan nitqindən istifadə edildi. Məlumat saxlamaq üçün qayaüstü rəsmlərdən istifadə olunmağa başladı və eramızdan əvvəl IV minillikdə yazı və ilk məlumat daşıyıcıları (Şumer gil lövhələri və Misir papirləri) meydana çıxdı.

Rəqəmsal məlumatların işlənməsi üçün qurğuların yaranma tarixi də qədimdən - abak lövhəsi ilə başlayır.

Cəmiyyətin inkişafı, elmi - texniki tərəqqi ilə bəşəriyyət, məlumat toplamaq, saxlamaq, ötürmək üçün getdikcə daha çox yeni vasitə və üsullar yaratdı. Ancaq informasiya proseslərində ən vacib zərurət - məlumatların işlənməsi və məqsədyönlü çevrilməsi yaxın vaxtlara qədər yalnız insanlar tərəfindən həyata keçirildi.

19 -cu əsrin sonu, hər hansı bir məsafədə məlumatı tez bir zamanda ötürməyə imkan verən informasiya kommunikasiya vasitələri ortaya çıxdı.

XX əsrin 70 -ci illərində məlumatların saxlanmasını və alınmasını kökündən dəyişdirən kompüter telekommunikasiyaları yarandı.

XX əsrin ortalarından bəri, *elektron cihazlar* məlumatların işlənməsi və saxlanması ilə *sənaye* cəmiyyətindən *informasiya cəmiyyətinə keçid etdi*.

Informasiya cəmiyyəti, xüsusən də ən yüksək forması olan biliklərin istehsalı, saxlanması, emalı və satışı ilə məşğul olduğu bir cəmiyyətdir.

Informasiya- texnologiyanın və ümumiyyətlə resursların inkişafını təyin edən əsas həlledici amillərdən biridir. İnformasiya sənayesinin inkişafı ilə kompüterləşmə arasındakı əlaqəni başa düşmək çox vacibdir. İnformasiya texnologiyaları informasiyalaşdırma prosesi ilə, həm də informasiyalaşdırma prosesinin insanın idarəetmə və intellektual fəaliyyət sahəsinə təsir səviyyəsini və dərəcəsini müəyyən edir.

XX əsrin sonunda informasiya cəmiyyəti və informasiyalaşdırma terminləri təkcə informasiya sahəsindəki mütəxəssislərin lüğətində deyil, həm də siyasətçilərin, iqtisadçıların, müəllimlərin və elm adamlarının leksikonunda əsas yer tutmuşdur. Əksər hallarda, bu konsepsiya, vətəndaş cəmiyyəti platformasında yeni bir təkamül sıçrayışı etməyə və onsuz da 21 -ci əsrə layiqincə daxil olmağa imkan verən informasiya texnologiyaları və telekommunikasiyaların inkişafı ilə əlaqəli idi.

Müasir dövrümüzdə informasiya cəmiyyətində ən yeni “kompüter - informasiya” texnologiyalarının yüksək inkişafı, telekommunikasiya və rəqəmsal texnologiyaya keçilməsi nəticəsində, insan fəaliyyətinin bütün sahələrində çox böyük uğurlar əldə edilmişdir.

Bu gün bütün dünyanı bürüyən qloballaşma prosesinin - bu ümumbəşəri integrasiya prosesinin təsiri nəticəsində, XXI əsrin 3-cü onilliyi ərəfəsində bəşər övladı elmi-texniki inqilabın və ən son kompyutor texnologiyalarının inkişafı sayəsində tarixdə ilk dəfə olaraq, planetin yüksək tezlikli qlobal sinxron informasiya fəzasını yaratmaq ərəfəsindədir.

Azərbaycanda “informasiya cəmiyyəti” qurulması istiqamətində görülən işlərin təməli isə Heydər Əliyevin 2003-cü il 17 fevral tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının inkişafı naminə informasiya və kommunikasiya texnologiyaları üzrə Milli Strategiya” ilə qoyulmuşdur və bu Strategiyanın əsas məqsədi “informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından geniş istifadə etməklə ölkənin demokratik inkişafına kömək etmək və informasiya cəmiyyətinə keçidi təmin etməkdir.”

Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycanda da XXI əsrin əvvəllərində müasir informasiya texnologiyaları artıq cəmiyyətin inkişafının ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni sahələrini əhatə edərək, bütövlükdə cəmiyyətin inkişafına güclü təsir göstərən əsas amillərdən birinə çevrilmişdir.

Müasir dünyada mövcud olan müxtəlif çeşidli informasiya bazası bütün dünyada çox baha qiymətə satılan, mübadilə edilən və milli sərvət kimi kifayət qədər etibarlı vasitələrlə qorunan bir məhsuldur və bu məhsulu bütün dünyada mövcud olan digər resurslardan fərqləndirən əsas cəhət, onun sərvətin elə növünə aid olmasıdır ki, informasiya heç zaman, heç bir şəraitdə tükənmir, əksinə zaman keçdikcə daha da zənginləşir, işləndikcə isə nəinki köhnəlmir, hətta ondan yeni informasiyanın yaradılmasında geniş surətdə istifadə edilir.

İnformasiya-kommunikasiya vasitələrinin və ilk növbədə internetin inkişafı nəticəsində müasir dövrdə informasiyanın yaradılması və dünyanın istənilən bir nöqtəsinə qısa zaman kəsiyində ötürülməsi və qəbul edilməsi artıq günümüzün reallığıdır və bu müasir operativliyin yüksək bir nöqtəsi hesab edilir.

“Koronavirus (COVID-19) pandemiyası dövründə cəmiyyətin bütün sahələrində olduğu kimi eyni zamanda təhsil sahəsində də informasiya-kommunikasiya vasitələrindən istifadə öz təsdiqini tapmışdır.

Bütün dünyada informasiyanın əhəmiyyəti durmadan artır və hazırda bu sektor bütövlükdə iqtisadiyyatın digər sahələrindən daha sürətlə inkişaf edir. Bu sahənin inkişafı Azərbaycanda da sürətlə gedir və heç də təsadüfi deyil ki, Azərbaycanda sənayenin neft-qaz sektorundan sonra inkişaf sürətinə və yatırılan sərmayələrin həcminə görə informasiya – kommunikasiya texnologiyaları sahəsi ikinci yer tutur.

İnformatika – informasiyanın çevrilməsi haqqında elm olub, hesablama texnikasının istifadəsinə əsaslanır, informasiya sistemlərinin yaradılması və fəaliyyəti haqqında biliklər verir.

İnformatikada məzmun, təşkilati, texniki, alqoritmik və proqram sahələri nisbi müstəqil istiqamətlər kimi fərqləndirilir.

İnformatika bir elm sahəsi kimi, informasiyanın quruluşu, ümumi xassələri, yaradılması, saxlanması, axtarışı, çevrilməsi, ötürülməsi və istifadəsinin-insan fəaliyyətinin müxtəlif sahələrindəki qanunauyğunluq və üsullarını tədqiq edir.

Hal-hazırda informatikanın inkişafında perspektivli istiqamət informasiya texnologiyasının inkişafı sayılır ki, burada da məqsəd EHM-in süni intellektinə əsaslanan texnologiyanın əldə olunmasıdır.

İnsanın inkişafında ən mühüm amil elm, təhsil və müasir biliklərdir. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları da daxil olmaqla, müasir texnologiyalardan bilik və informasiyanın ötürülməsi üçün istifadə olunması global səviyyədə də inkişafın əsas şərtlərindən sayılır. Hazırda bütün ölkələrdə iqtisadi potensialın insan kapitalına çevrilməsi yolunda ardıcıl və sistemli tədbirlər həyata keçirilir.

XX əsrin son və XXI əsrin ilk onilliyində informasiya və kommunikasiya texnologiyaları cəmiyyətin inkişafına təsir göstərən əsas amillərdən birinə çevrilmişdir. Onların təsir dairəsi dövlət strukturlarını və vətəndaş cəmiyyəti institutlarını, iqtisadi və sosial sahələri, elm və təhsili, mədəniyyəti və bütövlükdə insanların həyat tərzini əhatə etmişdir. Bir çox inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının verdiyi üstünlüklərdən faydalanır. Hazırda informasiya cəmiyyətinə yönəlmiş yolun bəşəriyyətin gələcəyinə gedən yol olduğu artıq heç kimdə şübhə doğurmur.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair 2014 - 2020-ci illər üçün Milli Strategiya. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 2 aprel tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.
2. Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair Milli Strategiyanın həyata keçirilməsi üzrə 2016-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cü il 20 sentyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.
3. Aslanov Aslan, Cəmiyyətin həyatında informasiyanın və informasiya mübadiləsinin əhəmiyyəti. - "Fəlsəfə və sosial-siyasi elmlər", elmi-nəz. jurnal, №-2(30), Bakı, 2010.
4. Əliyev Heydər, Müstəqilliyimiz əbədidir. Bakı, Azərneşr, 2009.
5. Əliyev İlham. İnkişaf məqsədimizdir. İkinci kitab. Bakı, Azərneşr, 2009.
6. Əzizli B., Gələcəyin yüksəliş və uğur yolu - <http://www.azerbaijan-news.az/index.php?mod=3&id=32900>.
7. İnternetin inkişafı strategiyası müzakirə edilib.- Qərbinfo.az. 16.06.2017.
8. Qloballaşan dünyada informasiya hamı üçün. Bakı, Şərq-Qərb, 2009.